

vého pronásledování, ano musil se jich výslovně zříci. Bratří odolali i tentokrát, nezaleknuti mučednickou smrtí několika svých druhů, a domlouvajíce svému nekdějšímu učitelu, aby se rozpomenul na cestu, na kterou je sám byl uvedl.

III. Starší Bratří

Rokycana i Jití zemřeli r. 1471. Za slabé vlády krále Vladislava II. Jagelovce, jemuž však na čas odňal vládu nad vedlejšími zeměmi české koruny uherský král Matyáš, vzrostla moc pánů na úkor moci královské tak velice, že na svých panstvích vládli téměř samostatně. Tu mělo pro zevní příběhy Jednoty základní důležitost, že si získala *přízeň a ochranu některých šlechticů*, kteří ocenili tichost a pracovitost Bratří, ptáli jim místa na svých panstvích, chránili je před dosahem zákonů, podle nichž vlastně neměli být v zemi trpění a v některých případech sami se k Jednotě přiklonili. Bratří tak prožívali dobu více než třiceti let, kdy byli pronásledováni vcelku ušetřeni. Zatím se v Čechách a na Moravě jako výsledek nerozhodného zápasu mezi husity a katolíky postupně vžívala zásada, že víra je dar Boží, a proto nemá být vnucována. Zákonná ochrana Bratří ovšem nepoživali, ani když byl r. 1485 uzavřen náboženský mír mezi stranou podobojí a podobojí.

R. 1480 přijali mezi sebe značný počet *Valdenských z Branibor*, kteří byli doma těžce pronásledováni; zjednali jim místo v Lanškrouně a v okolí a na panství fulneckém na Moravě. Braniborští Valdenci vytvořili německou větev Jednoty. Jejich příchodem Jednota na sebe upozornila a mnozí Bratří se museli z Moravy vystěhovat. Tento první bratrský *exil v rumunském Multansku* netrval dlouho; vypovědací rozkaz krále Matyáše byl brzy odvolán.

V klidnějších těchto letech přibývalo Bratří. Opravdoví utrakvisté si uvědomují slabost své církve a připojují se k Bratřím pro jejich upřímnost a horlivost, pro čistotu jejich učení a apoštolských řádů. Spolutovoří s nimi množící se sbory. Jsou mezi nimi i lidé školsky vzděláni jako Ambrož ze Skutče, Jan Vilišek, někdy tábořský farář,

bakalář *Prokop* z Jindřichova Hradce, Tůma *Pisár*, *Jan Klenovský* z Prostějova. Bratří nově získaní se družili k B. Řehořovi v činnosti literární. Pokoušejí se o rozvedení i o zdůvodnění hlavních bratrských thesis. Propracovávají otázky, které se Bratřím nově naskytaly. Byl to zejména poměr skutků, Bratřím tak velice zdůrazňovaných, k víře a k milosti.

B. *Řehoř zemřel* v Brandýse n. Orlicí r. 1474. Po dvacet let byl pastýřem a vůdcem vznikající a pak již jeho návodem plně organizované Jednoty, skrze níž byl rád dovršil dílo opravy církve, započaté husitstvím. Přímého nástupce ve svém vůdcovském postavení neměl. B. *Matěj*, Starší z jeho podnětu zvolený, stál v čele Jednoty po další čtvrtstoletí, ale vlastní duchovní vedení přešlo brzy na skupinu Bratří kolem něho. Ti promýšleli a prosazovali další orientaci Jednoty. A po roce 1480 byla Jednota, jedněmi z nejhrubších nepravostí pomlouvaná, jiným však svou mravní výši imponující, znovu posílena přílivem hleďačů pravdy z církve podobojí. Byli mezi nimi studenti i učitelé pražské university, zejména *Lukáš Pražský* se svým bratrem *Janem Černým*, lékařem, a *Václav Krasnický*, získaní nejprve četbou spisů Chelického a pak osobním poznáním pro Jednotu, v níž časem zaujali vůdčí místa.

Jednota v této době zevního klidu ustalovala *zřízení* svých sborů, své *řády* i své *učení*. Spolu se vzrůstem počtu údů a sborů v Čechách i na Moravě rozmnožovala počet svých kněží, za něž byli zřizováni i ženatí mužové, kdežto mladší kněží se po přijetí kněžství neženili. Kněžské bezženství se stalo v Jednotě pravidlem. Vedle jáhnů (budoucích kněží) pomáhali v péči o sbor Bratří soudcové, volení doživotně z hospodářů, nástupci sborových Bratří starších, kdežto jménem Starších byl označován spíše kruh kolem B. Matěje, jež volil sobě k radě. Vedle této „Úzké rady“ scházel se podle potřeby širší sněm všech kněží a pracovníků bratrských sborů. Bratří křtili děti v Jednotě narozené, ale křest doplňovali konfirmací odrostlých dětí. Nově přistupující křtili znovu, protože nepokládali za platné svátosti konané knězem římského svěcení. Ustáleno trojí členství v Jednotě: *počínajících*, *prospívajících* (přijatých k svátostem) a *konajících* či *dokonalých*, totiž vespělých údů, z nichž byli bráni funkcionáři sboru. Po-

kračovalo se v konání sborové kázně. Bratří dobře věděli, že za takových požadavků zůstanou menšinou a neusnadňovali příliv do svých řad. Při svém přísném výkladu zákona Božího měli rozpaky nad mnohá řemesly, jež neslouží zřejmé potřebě člověka, a s Chelčickým trvali při zásadě, že věrný křesťan nemá se účastnit správy veřejných věcí, nutně spojené s užitím násilí.

Vytrvalý důraz na odříkavost vůči světu a na vzorné plnění Kristových přikázání vedl nutně k pojetí, že spasení závisí na dobrých skutcích člověka. Hlas Písma, i stálý a přece nikdy s plným úspěchem dokonany zápas o mravní dokonalost, vedl však Bratry k otázce, zda se jejich snažení vůbec stovná s evangeliem jako zvěsti, v níž první slovo má Kristova milost. Zejména Bratří bohoslovecky vzdělání jako B. Prokop a B. Klenovský ukazovali k této otázce a hledali její řešení. Nacházeli je v Prokopově výkladu o *dobré vůli, opravené milosti Boží*, která činí věřícího člověka Bohu milým i při nedostatkách, jež při něm ještě zůstávají.

Ruku v ruce s touto zásadní otázkou naléhala na řešení otázka zcela konkrétní, plynoucí z negativního poměru Bratří k *světské moci*. Je náležitě chtít se Bohu líbit újmami, které Bratr snášel, bránil-li se funkci konšela či rychtáře, omezoval-li se na život ve vsi, kde se přece snaže vyhnul takovým povinnostem a účasti na soudech, které ve městech rozhodovaly i o životě odsouzenců? Otázka byla tím důležitější, že Jednota získávala členy právě i ve městech, ano i mezi šlechtici. B. Matěj si s těmito těžkostmi nevěděl rady. Po několika letech kolísání (1490–1494) převládá však názor B. Klenovského a jeho druhů, mezi nimiž k slovu přicházel zejména B. Lukáš, že není možné, aby věřící křesťan setrval na cestě spasení, i když na sebe vezme nebezpečné povinnosti, které s sebou nese účast na správě veřejných věcí, a že může žít ve městě a žít se řemesly s městským životem souvisejícími, bude-li pozorně dbát, aby se všemožně držel zákona Božího.

Nevelká menšina Bratří se však za vedení B. Amose z Vodňan postavila proti usnesení, které bylo v tomto smyslu učiněno na sněmě v Brandýse n. Orlicí (1490) a obnoven v Rychnově nad Kněžnou (1494). Přes úsilí Bratří nově orientovaných o udržení jednotného

svazku oddělili se tito Bratří v t. zv. *Malou stránku* Jednoty, která pak po půl století stála v příkré opozici proti Velké stránce, v níž ustoupil B. Matěj s předního místa, na něž nestal. Bratří nepřijali jeho úplnou abdikaci a ponechali mu biskupskou moc světicí; vlastní vedení Jednoty přenesli na B. Prokopa, jenž byl nyní zvan sudím Jednoty a stál v čele Úzké rady. Doba „starých Bratří“ byla výslovně uzavřena usnesením, že se Bratří *nechtí nadále vázání spisy B. Řehoře*, tlumočnickými názory Petra Chelčického, jehož stanovisko se nyní Bratřím jevílo jako příliš jednostranné a zastěňující správný výklad evangelia. Byl to veliký přerov v dějinách Jednoty. Ale biblicky věrný poměr ke světu byl postaven lépe těmi, kdo hleděli ke správě světa s pochopením, že i tam lze konat vůli Boží, než těmi, kdo se od světa prostě odvraceli. Bratří postihli časem, že tu nejde jen o otázku, lze-li být při správě světa spasen, ale že do tohoto světa má být vnášen lepší řád a větší míra spravedlnosti, tak aby všechny oblasti lidského života byly podřízovány milostivě vůli Krista, Pána církve i světa.

IV. Přebudování Jednoty za vedení B. Lukáše

Již od roku 1494 a tím více po smrti B. Klenovského (1498) přecházelo vedení Jednoty na B. Lukáše, jenž přímo spravoval sbor v *Mladé Boleslavi*. Zde na panství rodu Krajčova z Krajku a v Litomyšli pod vládou Kostků z Postupic vyrůstala hlavní střediska Bratřiny; páni obou měst do Jednoty také vstoupili. Boleslav za správy Lukášovy převzala prvenství po Kunvaldu, Rychnově a po Lenešicích u Loun, které na čas platily za první sbor v Jednotě. Bratří vůbec byli nyní často zvaní Bratry Boleslavskými. Sbor měli v Boleslavi „na Karmeli“ v bývalém klášteře.

Zde promyšlel B. Lukáš, vynikající bohoslovec, úprostřed soustavné péče o sbor a ve stále živé souvislosti s jeho pastýřským vedením základy, na nichž Jednota vznikla. Vybudoval její *bobosloví* na základě rozlišení věcí podstatných, služebných a případných. Prvními byly mu se strany Boží milost Boha Otce, zásluha Ježíše Krista a darů Ducha svatého, se strany lidské víra, láska a naděje; služebnými